

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:7

Onder redactie van Prof. Dr V. Hepp, Dr K. Schilder, Dr C. Tazelaar en Prof. Dr J. Waterink

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr C. Bouma, Zwolle; Dr K. Fehrmann, Vriesland; Prof. Dr P. W. Grosheide, Amsterdam; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr J. G. Kunst, Arnhem; Dr C. Landboom, Amsterdam; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Dr J. W. Marinelstein, Amsterdam; Dr F. C. Meijer, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr D. Postma, Burgersdorp (Zuid-Afrika); Dr J. C. Rullmann, Utrecht; J. Strikwerda, Dokkum; Dr J. Thijss, Zwolle; Dr J. Veldkamp, Hilversum; E. Visser, Arnhem; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielinga, Franeker; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Adres der Redactie
Prof. Dr V. HEPP, Van Breestraat 14, Amsterdam.

Drukkers-uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f1.25 per drie maanden bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f7.50 en voor Ned.-Indië f6.— per jaar.
Advertentie: 25 ct. p. regel. — Losse nummers f0.15.

[NIOUD: Het tegenwoordig Modernisme en de Christus, IV. — (1) de Schrift: Gebod en verhooring. (Luc. 23:49, 50). — Kerkelijk Leven: Eenige bezwaren tegen Prof. Visschers "Paradijsprobleem". XI. — Lit. en Kunst: Hendrik Ibsen. — (2) het Pol. en Soc. Leven: Staat en Maatschappij. II. — Opvoeding en Onderwijs: De Gesmaatschap en haar gesaren. II. — Perschoonw. enz.

HET TEGENWOORDIG MODERNISME EN DE CHRISTUS.

IV.

In deze artikelen wordt de vraag behandeld, of het modernisme dichterbij is gekomen bij de orthodoxie. Dit wordt onderzocht aan de Christusbeschouwingen der tegenwoordige modernisten.

Geboden is, dat voorzover zij aan de historiciteit van Jezus vasthouden, zij principieel op de oud-modernisten blijven staan, maar Jezus volgens hen (Windisch, Binnert) niet meer was dan een prediker. Zij maken tusschen Jezus en Christus onderscheid: de Christus of Christusgeest was in Jezus. Maar de Christusgeest was volgens Windisch ook in alle profetische figuren en volgens Van Mourik Broekman is Christus het inwendig licht, het geweten, het goddeloos en zedelijk besef der menscheit.

Roessingh sprak van „de verlossende kracht van de persoonlijkheid van Jezus Christus". Maar hij bedoelde daarmee het Christusbeeld des N. T., waarvan hij zeide: niets waarborgt dat aan dit beeld een historische werkelijkheid beantwoordt. Al geloofde hij voor zichzelf, dat Jezus heeft bestaan, het deed volgens hem niets ter zake. De verlossing gaat uit van de Christusfiguur, door de oude christenen getekend, dus van een idee, figuur, tegen het geloof der Chr. kerk in. Daarnaast stelde Roessingh „den kosmischen Christus", die zich openbaart in den geest van het Christendom en in verschillende persoonlijkheden is vleesch geworden. Deze Christus is een levende reële macht Gods in de gemeente, is het Woord Gods, God in deze wereld. Zoodat met dezen Christus menscheit religie wordt bedoeld en deze vergoddelijkt wordt.

Tot dusver kwamen in deze artikelen zulke modernisten ter sprake, die er aan vasthouden, dat Jezus heeft geleefd. Thans willen we nagaan, welke Christusbeschouwingen gehuldigd worden in radicale kringen, in de kringen van hen, die de historiciteit van Jezus met meer of minder beslistheid ontkennen.

Op de eerste vergadering der Studiefclub van moderne theologen had Roessingh den wensch uitgesproken, dat door predikanten, door mannen van de praktijk, eens zou worden aangewezen, hoe een moderne Christologie bij de prediking in de gemeente gebruikt zou kunnen worden. Op de tweede samenkomst werd op deze vraag een antwoord gegeven in het referaat van den em.-pred. Zondervan over: „De beteekenis van een Christologie op kritisch standpunt voor de prediking in de gemeente".

Voor Zondervan kan in een moderne prediking geen plaats worden gegeven aan een historischen Jezus. Zoodat Jezus in het N. Testament geteekend wordt, heeft hij natuurlijk niet bestaan. „De dogmatische Christus van het N. T. is als historisch persoon op kritisch standpunt niet te handhaven." Maar het is op dat standpunt ook nog een vraagstuk of de Heilandsgestalte der evangeliën zich wel heeft vastgeknoot aan een historischen persoon en prediker. Zondervan ontkent niet, dat persoonlijkheden in het ontstaan van het Christendom aandeel hebben gehad; hij geeft zelfs de mogelijkheid toe, dat de stof der evangeliën zich om een of anderen historischen persoon heeft gegroepeerd; maar hij zegt, dat dan toch niet de minste zekerheid kan worden geschat, hoe groot de afstand is tusschen dezen historischen persoon

en het beeld, dat in de evangeliën voor ons ligt. Dat het dan toch onmogelijk is te zeggen hoe hij geweest is en wat hij gedaan heeft en of hij wel eens Jezus heeft geheelen.

De moderne prediking kan en moet dan ook niet prediking van een historischen Jezus zijn. Maar aan de Christusvoorstelling van het N. T. ligt ten grondslag „de Christus naar den geest" en deze moet door den vrijzinnigen prediker aan de gemeente worden voorgehouden. Deze „Christus naar den geest" wordt door Zondervan in zijn referaat ook met den naam Jezus genoemd.

Wat bedoelt hij met den „Christus naar den geest"?

Niet één enkel individu, niet één bepaalde persoon is deze Christus; maar een universeel, een algemeen wezen. „Wij kunnen het ons duidelijk maken", zegt Zondervan, „aan het voorbeeld van Adam, den eersten mensch. Deze is eigenlijk de mensch in algemeen zinn. De Mensch in allen, de Idee-mensch, die zich in de individuen belichaamt. Omdat men dit echter zoo niet vatten kon, heeft men hem als een historisch persoon aan de spits der menscheit gesteld. Evenals Adam is Jezus nu een universeel wezen en wel in onderscheiding van hem, den natuurlijke mensch, het hoofd der geestelijke, wedergeboren menscheit, waarom hij in het N. T. dan ook wel de tweede Adam wordt genoemd. Het voorbeeld van Adam heldert ons nu op, hoe het komt, dat ook hij als een historisch persoon kon worden gedacht en voorgesteld".

Volgens Zondervan is Jezus dus de geestelijke mensch in alle geestelijke menschen; de idee van den geestelijke mensch, die zich in alle afzonderlijke geestelijke menschen belichaamt.

Maar deze Jezus wordt door hem ook genoemd: „de Godmensch: de Uitgang van den Vader, nederdalende van boven; de menschwording Gods". Hem mogen dan ook in de prediking de namen gegeven worden: Heiland, Heer, Verlosser, Zoon van God. En hij zegt, dat deze Jezus is: „het Leven en de Openbaring Gods, de God in de wereld, die als bovenmenselijke persoonlijkheid deel heeft aan het bovenbewuste Leven Gods, ook waar hij in het menscheit zelfbewustzijn wordt opgenomen en mede zich verwezenlijkt".

Van dezen Jezus, dezen „Christus naar den geest", wordt nu volgens Zondervan in de evangeliën gesproken. Hij wordt er in voorgesteld als één enkele persoonlijkheid, die in een bepaalden tijd in de historie heeft geleefd en gewerkt, heeft geleden en is opgestaan. Maar dat is slechts een voorstelling. De geschiedenis van Jezus is een geschiedenis van velen en van alle tijden, een geschiedenis die zich telkens herhaalt. De beschrijving, die de evangeliën van Jezus' leven en sterven geven, moet symbolisch worden opgevat, moet verklaard worden als een zinnebeeldige voorstelling van iets, dat nog altoos geschiedt.

Het is er mee gelegen als met het sprookje. In het sprookje wordt hetgeen zich steeds herhaalt als één enkele gebeurtenis uit het verleden voorgesteld. Het begint met: „daar was eens". Dat gebeurt omdat in het sprookje de natuurmachten persoonlijk worden voorgesteld en personen kunnen alleen handelend optreden in de lijst van een bepaalde plaats en van een bepaalden tijd.

In de Kerstverhalen hebben we, zoo zegt Zondervan, „de voorstelling der geboorte van het jonge

leven, zoodat het in de Christelijke gemeente een gestalte aanneemt". Ook de verhalen van Jezus' lijden en opstanding zijn voorstelling van een zich telkens herhalende geschiedenis. De symbolische prediking kan dan ook in den tegenwoordigen tijd spreken; ze zegt niet: Christus heeft geleden en is opgestaan; maar: hij sterft en staat op. Christus staat op en wel zoo, dat hij zich openbaart in nieuwe levensvormen en zich daarin een gestalte geeft, zoodat de discipelen hem zagen „in een andere gedaante" en aanvankelijk, evenals wij soms, moeite hadden hem daarin te herkennen. Het lijden van Jezus is een tragedie, die nog gespeeld wordt met dezelfde vertolkers. De hogepriester en Pilatus, Petrus en Judas zijn in hun verhouding tot Jezus typen uit alle tijden, die wij nog herkennen, zoodat wij wel van een Judas spreken. In het verlossingsdrama wordt het wereldgebeuren beschreven, met dat van het heden inbegrepen, als godmenscheit sterven en opstaan. En de kring der christelijke feestdagen, van Kerstmis tot Pinksteren, leert ons, „hoe het goddelijke leven een menscheit gedaante aanneemt, vervlochten in en onderworpen aan het aardse leven en lijden schijnbaar ondergaat, om op te staan met zijn glorie en zijn hemelschen triomf te vieren, totdat de Geest van boven weer nederdalende hemel en aarde vereenigt".

De „Christus naar den geest" is alzoo een personificatie van het geestelijke leven in de menscheit en als Zondervan dezen Christus beschrijft als „het Leven en de Openbaring Gods, God in de wereld", als hij van dezen Christus spreekt als van „den Godmensch, de menschwording Gods en Gods Zoon", dan is dat een vergoddelijking van het geestelijk-menscheit. Een prediking zoodat Zondervan wil gebruikt wel orthodoxe termen, maar drukt er pantheïstische gedachten mee uit.

Nu zegt Zondervan, dat zulk een prediking ook het priesterschap van Jezus kan handhaven. Het oud-modernisme deed dat niet, het zag in Jezus niet meer dan een profet. Maar Zondervan spreekt met de orthodoxie van Jezus' priestertijd karakter en van zijn zoendood. Het zal echter duidelijk zijn, dat zijn bedoeling een geheel andere is. Hij zegt, dat het vooral drie waarheden zijn, welke ons de leer van den zoendood ontvouwt. Ten eerste: „dat geen rechtvaardiging mogelijk is zonder offer, als ondergang van den natuurlijke mensch en zijn opgang in den geestelijken, waarom dit offer in de historische beschrijving van Jezus' leven niet mocht ontbreken". Ten tweede: „dat in dit ons offer het ééne en groote wereldoffert wordt volbracht en zich herhaalt, hetgeen ons in Jezus representatief wordt voorgesteld". Ten derde: „dat wij niet uit ons zelf alleen dit offer kunnen brengen, maar het Christus is, die het in ons brengt, één geworden met ons, hetgeen zijn offer tot volle werkelijkheid maakt".

Hieruit blijkt, dat, als Zondervan van het offer van Christus spreekt, hij bedoelt een offer, dat ons offer is, dat wij brengen. Hij noemt het het offer van Christus, omdat hij het zoo beschouwt, dat het offer gebracht wordt door het geheel van het geestelijk leven der menscheit, waarom wij deel hebben. Christus brengt het „als het geheel, voor en in elk der leden". Dat offer bestaat hierin, dat wij onszelf als natuurlijke menschen ten offer brengen, dat onze natuurlijke mensch ondergaat en opgaat in den geestelijken mensch. Dit offer noemt hij den zoendood van Jezus; het kan,

zoo zegt hij, „schulddeigend heeten”. Zoodat bij Zondervan eigenlijk de geestelijke mensch zijn eigen priester is en zelf de verzoening tot stand brengt.

Het versl gaat op deze lijn de Hegeliaan Van den Bergh van Eysinga.

Met beslisheid ontkent hij het historisch bestaan van Jezus. In zijn boek „Voorchristelijk Christendom” heet het: „Het N. T. schildert ons een metaphysisch (bovennatuurlijk, goddelijk) wezen en niet een historisch persoon. De hypothese (onderstelling) der moderne theologie, dat achter dit metaphysisch levensbeeld een historische figuur schuilt, is en blijft een hypothese. Het is niet geoorloofd, van de evangelie-geschiedenis het wonderbaarlijke, bovennatuurlijke af te trekken en dan hetgeen overblijft voor werkelijk gebeurd te houden. De geschiedenis van Jezus is niets dan een mythe, waarin de oudste christenen hun idealen en wijsheid hebben uitgedrukt”.

Als nu Van den Bergh van Eysinga van „Christus” spreekt, geeft hij dien naam aan natuur en mensch. Terwijl Zondervan dezen naam tot de geestelijke menschheid beperkt, wordt hij door Van den Bergh van Eysinga over den mensch als zoodanig en over de gansche schepping uitgebreid. „Het Oneindige” — zoo zegt hij in zijn referaat over Christologie en Triniteit — „heeft de Eindigheid niet tegenover zich, maar in en aan zich. Al het Eindige is vereindiging, zelfvereindiging van het Oneindige. De Christus, de Zoon, is het Oneindige als Eindigheid gedacht, het Eindige als Oneindigheid herkend”. De wereld is alzoo de Christus, de Zoon van God.

Hij wil de leer der Drieëenheid handhaven en beschouwt ze als de hartader van het Christendom. Maar niet de leer, zooals ze door de kerk is geformuleerd, doch de idee, die er aan ten grondslag ligt. Die idee is redelijke waarheid. „Vader, Zoon en Geest zijn niet te scheiden: het goddelijke boven de natuur als haar Schepper; het goddelijke in de natuur als de ziel en het wezen der dingen; het goddelijke, dat in het natuurlijke zich boven het natuurlijke verheft als de Heilige Geest, die de Schepping herschept tot geestelijke eenheid”.

Zoo is het wezen der natuur goddelijk en wordt het door Van den Bergh van Eysinga Christus genoemd. Maar, terwijl God in alles is of alles in God, is de mensch de hoogste openbaring van God. „De Menschwording Gods (is) de kern der religie”. Hier wordt dus met de menschwording Gods dit bedoeld: als de mensch ontstaat, dan is die mensch een verschijning van God, dan is God mensch geworden. „Alle dingen zijn in den Logos (het Woord) gegrond en ten slotte wordt de Logos mensch. In den mensch als hoogtepunt van de evolutie der aarde wordt de Idee zich bewust, hij is de Godmensch”. Van den Bergh van Eysinga zegt dan ook, dat aan de kerkleer over Christus dit het zwakke punt is, „dat de Christus, de tweede persoon der Drieëenheid wordt voorgesteld als een bepaalde mensch uit de geschiedenis”. Neen, ieder mensch is een menschwording Gods. De mensch is de Christus.

En nu weet de natuurlijke mensch dat nog niet, maar de ware mensch, de geestelijke mensch is er zich van bewust, dat hij goddelijk is in wezen. Van den Bergh van Eysinga brengt hier de gelijkenis van den Verloren Zoon bij te pas. Hij zegt: „toen de verloren zoon tot zichzelf kwam, kwam hij meteen tot God”. Dat beteekent, dat de verloren zoon, toen hij zijn ware wezen leerde kennen, God leerde kennen, want 's menschen wezen is God. En wanneer de mensch zichzelf als „natuurlijke bovennatuurlijkheid” herkent, wanneer hij het waarachtig menscheleke als het goddelijke leert zien, wanneer hij zich van de goddelijkheid van zijn wezen bewust wordt, dan voltrekt „het mysterie van de Godsgeboorte” zich in zijn ziel. Dan is de mensch in den hoogsten zin de Christus geworden. „De Christus verschijnt dan in ons vleesch”.

Het zal geen betoog behoeven, dat we in deze Christus-opvatting met het zuivere pantheïsme te doen hebben.

J. THUIS.

P.S. In het vorig artikel staat een foutieve regel, n.l. 2de kolom, regel 33 van onderen. Men leze: „... is er maar één zeer eenvoudig antwoord mogelijk: niets! De sprong van den nieuwtestamentischen Christus tot de historische werkelijkheid daarachter enz.

UIT DE SCHRIFT.

Gebod en verhooring.

Heere, gedenk mijner als gij in uw koninkrijk zult gekomen zijn. — Heden zult gij met mij in het paradijs zijn.

Lucas 23: 49, 50.

Luister goed naar dien gekruisten moordenaar; overweeg en weeg zijn gebod en weeg ze nog eens over; en doe dat dan met behulp van zielkundige, en andere gegevens, doch zóó, dat gij dit gebod beoordeelt „op zichzelf”, los van zijn verhooring; en — ge komt er niet mee gereed. Het ontsluit u op deze wijze zijn ware wezen niet.

Zeker, de man bidt. Maar is het geen eigenbelang? Hoevelen hidden er niet, als de wateren van den nood tot aan de lippen komen, en — logenstraffen hun eigen gebod, als hun de dagen worden verlengd?

Zeker, de man bidt. Hij protesteert daarmee tegen zijn rechters, zijn volk, tegen zijn medekruiseling, tegen de overgrote meerderheid. Maar — is dat een bewijs van omkeering, van wezenlijke omzetting en ontzetting? Ach, het lijkt bemaauwend veel op zelfhandhaving... heeft hij zijn leven lang wel iets anders gedaan dan: ingaan tegen de meerderheid?... De rebel — hoor, hij is nog rebelsch.... Wat is dat: nieuw of oud? Nieuwe kracht, of het oude zwak? Er zijn er meer, die vóór den één zijn, omdat ze tegen den ander willen wezen.... Wie bewijst, dat zijn keus vóór Jezus niet een ontlasting van een grimmig hart is, een hart, dat nog altijd mokt tegen de helft plus één?

Zeker, de man bidt: Bidden is altijd, voorzover het waarneembaar is, ernstig doen. Maar is hij wel geheel helder van verstand? Heeft hij niet pas een drank, die benevelt, gedronken? Wie zal bewijzen, dat elk woord een talentpond weegt, en meer?

Zeker, hij bidt. Maar — is zijn voorstelling wel juist, zijn kennis wel rijp? Wat zal de man gedacht hebben bij dat „koninkrijk”? En wat bij dat „komen in het koninkrijk”? Als zelfs de discipelen nog onkundig zijn, zal dan deze man klaar zijn woorden wegen? En zullen zijn woorden conform de gedachten Gods zijn? Is misschien het laatste gebod, dat Jezus in de ooren klonk, eer hij stierf, niet, laat ons zeggen: chiliastisch geweest?

Och, bezie die gebedsformule met al uw wijsheid, nuchter en eerlijk, en bezie het niet in het licht van zijn verhooring, — en die moordenaarsbede blijft een open vraag, waarmee ge geen raad weet.

* * *

Vindt gij dat arm, en jammer?

Maar wat wilt ge anders?

Wie heeft ooit een gebod met dien schoonen naam kunnen noemen. Tenzij dan in het licht van de verhooring? Och, alles wordt slechts uit God verklaard. Wat het eerste is in Gods besluit, is het laatste in de uitvoering, is gezegd. Nu, zonder eenigen twijfel — Gods genadebegrip is in zijn besluit het eerst; en om tot de vreugde van het wegschenken van Zichzelf te komen, daartoe geeft God zelf het gebod in de ziel van den verkorene ter verlossing. Dus komt in de uitvoering, in ons leven, het gebod eerst, en de verhooring volgt daarna. Maar in Gods raad is het besluit tot het schenken van het heilgoed het eerste. En het besluit, om den akker der ziel door geboden open te werken voor het zaad van Gods paradijsbloemen, dat volgt daarna in de orde der dingen. Dus is het eigenlijk zóó: niet het gebod verklaart de verhooring, doch uit de verhooring wordt het gebod verklaard, en bewezen gebod te zijn. Niet de stem van den roependen mensch doet God spreken, maar het is omgekeerd: Hij spreekt tot Zichzelf, dat Hij tot ons van vrede wil spreken; en daarom wékt Hij ons spreken, ons bidden, ons betuigen en belijden op. Niet de mensch verklaart God, maar God den mensch. Niet het gebod van dien moordenaar geeft aan den dag der kruisiging van Christus een nieuwe geschiedenis, en dan zoo'n moede; want Golgotha is geen plaats van mooie geschiedenissen; daar is de dag der NOODZAAK, daar is de dag van het MOETEN, daar is de dag van het EIGEN werken Gods en de dag van den arbeid van Gods Zoon. Christus verklaart die geschiedenis, want hij maakt ze zelf. Wee Hem,

als hij den moordenaar niet toespreekt en verlost; als hij loslaat, wien de Vader greep in Zijn eeuwigen raad... wee Hem, den Knecht des Heeren, als Zijn dadelijke gehoorzaamheid niet aan dien man bedient het profetisch onderricht op zijn dwaalzieke en toch tot God uitgaande vraag, en als Zijn lijdelijke gehoorzaamheid niet ter hells vaart, met het gezicht óók op dezen gekende des Vaders. En omdat God het wil, en omdat God dit uur beschikt heeft, om Zijn deugden te verheerlijken, en om de antithese uit te roepen, en om concreet te maken in één uur de aanschouwelijkheid van verkiezing en verwerping in bekeering en verharding. — en om al die dingen, die in GOD besloten zijn, en nog heel veel andere meer, daarom moet Christus heden den moordenaar toespreken van vrede, en daarom moet de Geest dien man den mond openbreken; en daarom moet Christus zijn eerste kruiswoord spreken, om voor dit tweede plaats te bereiden en zoo dat tweede woord aan het eerste te verbinden door den van God gelegden tusschenschakel van een krachtig gebod van een stervenden boef. Want in het eerste kruiswoord is Christus voorbidder. Daarna moet de moordenaar houvast krijgen. En zijn gebod neemt Christus dan ook straks juist als voorbidder aan: dat is: hij sluit zich aan bij het laatste, wat hij van Christus heeft gezien en gegrepen; hij heeft niet veel gegevens, maar wat hij heeft, daar zwoegt hij mee... En het is alles uit Christus, die het eerste kruiswoord sprak, omdat hij er ook reeds den moordenaar mee zocht. In de uitvoering is het tweede na het eerste; maar in het besluit is het ervóór.

Dat is, hetgeen gezegd werd: dat gebod „op zichzelf” verklaart en bewijst niets. Och, wát is er op „zichzelf”? Niets in de wereld; en vooral op Golgotha, die plaats van noodzaak en van moeten, van strenge betaling en toerekening, van goddelijke verbintenis van oorzaak en gevolg, vooral op Golgotha moest niemand kunnen spreken van iets, dat „op zichzelf” kan worden gezien.... Dit te zeggen, beteekent eigenlijk: Golgotha niet gezien te hebben.

* * *

Dus weet ik uit de verhooring, dat het gebod toch waarlijk gebod was. Ik weet uit Christus' woord de geestelijke waarde van het spreken van den moordenaar te bepalen. En nu ik GELOOF, nu weet ik:

hier is geen eigenbelang; de eeuwigheid zal bewijzen, dat in dit gebod zich een ziel in Gods handen gaf; —

en het is geen protest tegen de meerderheid, zijn oude zonde dus; maar een treden tot de plaats des gericht, en der verbrijzeling voor God, het nieuwe leven, en het nieuwe gezicht; —

en door zijn nevelen — die er zijn — breekt hier goddelijk licht; —

en in zijn troebel denken legt de Geest een klaar gezicht op God, en die klaarheid zal overwinnen.

Bid hier, mijn ziel; en luister aandachtig naar Gods stem, die u roept. Want de toeroepingen Gods zijn de verklaring van de aanroepingen van ons, en daarvan de Kenschetsing. Benaarstig u om uw verhooring en uw verkiezing tot geboden vast te maken.

K. S.

KERKELIJK LEVEN.

Eenige bezwaren tegen professor Visschers „Paradijsprobleem”.

XI.

Openbaring en mythologie.

Het staat voor ons dus zóó: wanneer de Schrift ons gegevens biedt omtrent een stuk Oude Oostersche Kultuur en de opgravingen en andere onderzoekingen komen daarnaast ook met gegevens aan, dan mogen de Schriftgegevens — wij hebben 'natuurlijk over zuivere gegevens, niet over wat men er alzóó heeft bij gefantaseerd — nooit naar die andere, maar behooren die anders juist naar de Schriftgegevens worden uitgelegd.

De Schrift is niet alleen principe van uitlegging voor zichzelf, maar zij is ook normatief voor alle menschelek leven, ook voor de wetenschap en met name voor de wetenschap der Oostersche kultuur.

Niet dat men heel het vroegere Oostersche cultuurleven uit de Schrift kan konstrueeren — zij is geen handboek voor algemeene culturge-

schiedenis-
ontrent w-
staan ons
tenschap
betogen; c-
beoordeel-

Dat ouc
haar eigen
is voor a
zou volle

Dat zeg-
scher, ma-
Er is
Daar
En sp

Men zie
wanneer

Om de
men de
eigenlijk e
der oud

Dat dit
volgende

„Maar
lonisch ep
remineer
om het a
religieuze
sprong, m
bylonisch
stemd.” (E

Prof. V
verhaal va
spelingen

Andere
Wie de
staan, moe
mythologie

Dan beg-
historie he
slachten z
de mensche
plaats geb
dat het zij
lonische m

Doch ni-
ook dat va
gens hem
mythologis

„Ook is
Babylonisc
zijn, maar
voorzien, a
profetische

sen ook in
de in Bab-
waarvan de
poëtische l-
openbaarde

De poëtis-
niet oorspr
gemeene
zijn bepaal
mythologie

Dat weet
En and
Op bl. 1

de heilige
aangegrepe
menschheid
nooten van

elementen
vloed geest
scheppinger

Op het b
nog even t
de Schri

Op bl. 13
een Bab-
schieren
geboawd, n

baring geel
Op bl. 15
oudheid do

komen was
den natuur
Op bl. 1
Cherubim
zeer bij
gemaakt
lonische